

Մ Ե Ր Հ Ո Ր Ե Լ Յ Ա Ր Ն Ե Ր Ը .

ՎԱՍՏԱԿՈՎ ԵՎ ԲԱՐՈՒԹՅԱՄԲ ԼԵՑՈՒՆ ԻՆՃ ՏԱՄՆԱՄՅԱԿ

Արդի հայ լեզվաբանության և բուհական կրթության նշանավոր ու սիրված դեմքերից է լեզվաբան, ՀՀ վաստակավոր մանկավարժ, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր Սերգեյ Աշոտի Գալստյանը:

Այս տարի գիտնականը դառնում է 90 տարեկան:

Անվանի հայագետն ու սիրված դասախոսը ծնվել է 1929 թ. Կապանի շրջանի Կեմանց գյուղում: 1947 թ. գերազանցությամբ ավարտել է Երևանի թիվ 40 միջնակարգ դպրոցը, 1952-ին դարձյալ գերազանցությամբ Երևանի պետական համալսարանի բանասիրության ֆակուլտետի հայոց լեզվի և գրականության բաժինը: 1953-56 թթ. ուսանել է համալսարանի ասպիրանտուրայում՝ ժամանակակից հայոց լեզու մասնագիտությամբ (գիտական ղեկավար՝ ակադ. Գ. Սևակ):

1956 թ. Ս. Գալստյանը պաշտպանել է թեկնածուական ատենախոսություն («Մ. Նալբանդյանի լեզուն ըստ հրապարակախոսության տվյալների»), իսկ 1986 թ.՝ դոկտորական ատենախոսություն («Ածանցումը և ածանցները ժամանակակից հայերենում»), 1987 թ. նրան շնորհվել է պրոֆեսորի կոչում: 1957 թ. աշխատանքի է անցել ՀԽՍՀ ԳԱ Հ. Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտում: 1962-2013 թթ. աշխատել է ԵՊՀ հայոց լեզվի ամբիոնում:

Անվանի գիտնականի գրչին են պատկանում հայերենի գրեթե բոլոր բնագավառներին վերաբերող մենագրություններ, ուսումնական ձեռնարկներ և դասագրքեր, տարբեր բնույթի բառարաններ, մի քանի տասնյակից ավելի գիտական հոդվածներ և գրախոսություններ:

1963 թ. լույս է տեսել «Ակնարկներ աշխարհաբարի պատմության (1850-1860-ական թվականներ)» հետազոտությունը՝ նվիրված 19-րդ դարի 50-60-ական թթ. մեր գրական լեզվի խնդիրների լուսաբանմանը: Այդ աշխատության մեջ նա քննել է «Հիւսիսափայլ» ամսագրի լեզվական հիմնական իրողությունները՝ հնչյունական, բառային և քերականական երևույթները:

1974 թ. հրատարակվել են «Ածանցների հոմանշությունը և հոմանիշ ածանցները», մեկ տարի անց՝ «Գոյական հիմքերից ածական կազմող վերջածանցները ժամանակակից հայերենում» աշխատությունները: 1978 թ. լույս է տեսել Ս. Գալստյանի «Ածանցումը և ածանցները ժամանակակից

հայերենում» հետազոտությունը, որում տրված է ժամանակակից հայերենի ածանցական կառուցվածքների և ածանցման կաղապարների համաժամանակյա նկարագրությունը: Ուսումնասիրված են ածանցման առանձնահատկությունները և ածանցյալ բառերի կաղապարները, նախաձանցավոր և վերջաձանցավոր բաղադրությունները, ածանցման ածանցավոր հիմքերը, բայական ածանցման առանձնահատկությունները, ածանցների հոմանշության և հարակից այլ խնդիրներ: Նշված գիտական արժանիքների համար աշխատությունը բարձր գնահատվեց մասնագետների կողմից՝ որակվելով որպես նոր խոսք հայ լեզվաբանության մեջ. հեղինակին շնորհվեց բանասիրական գիտությունների դոկտորի աստիճան:

Ս. Գալստյանը, գիտական խորը, ամբողջական և համակողմանի քննության նյութ դարձնելով արդի հայերենի բառակազմական մասնիկները, դրանք ուսումնասիրել է նոր եղանակով: Աներկբայորեն կարելի է ասել, որ նա արդի հայերենի բառակազմության համակարգը ամենից համակողմանի ուսումնասիրած լեզվաբաններից է:

Առանձնապես մեծ է պրոֆ. Ս. Գալստյանի վաստակը հայ բառարանագրության ասպարեզում: 1975 թ. լույս տեսած «Լեզվաբանական բառարանը» (հեղինակակիցներ՝ Հ. Պետրոսյան և Թ. Ղարաբյուլյան) նոր տիպի բառարանագրական աշխատություն է, որի բառացանկն ընդգրկում է ոչ միայն հայ լեզվաբանական-քերականագիտական եզրույթները՝ սկսած V դ. մինչև նորագույն ժամանակները, եզրույթների մեծ մասն ունի ռուսերեն, անգլերեն, ֆրանսերեն, մասամբ և լատիներեն ու հունարեն համարժեքները: Հանրագիտական բնույթ ունեցող այս բառարանում համառոտ տեղեկություններ են տրվում աշխարհի լեզուների և գրատեսակների վերաբերյալ:

Արժեքավոր է նաև «Հայոց լեզվի դարձվածաբանական բառարանը» (հեղինակակից՝ Ա. Սուքիասյան). պարունակում է ավելի քան 24 հազար դարձվածային միավոր և ընդգրկում է ինչպես արդի գրական հայերենի, այնպես էլ ժողովրդական, գավառական-բարբառային այն դարձվածքները, որոնք լայնորեն թափանցել են գեղարվեստական գրականության մեջ կամ էլ գործածվում են ժողովրդախոսակցական լեզվում:

Վաստակաշատ գիտնականի աշխատասիրությամբ կազմվել է մոտ 150 հազար բառահոդված պարունակող «Հայոց լեզվի բառակազմական բառարանը» (անտիպ, համահեղինակ՝ Աշոտ Սուքիասյան): 2011 թ. լույս տեսավ «Դպրոցական բառակազմական բառարանը»՝ հիշյալ անտիպ բառարանի հիման վրա: Այն հայերենի հրատարակված առաջին բառակազմական բառարանն է, ներառում է մոտ 20 հազար բառահոդված, որոնք արտացոլում են ավելի քան 30 հազար բառի կազմություն:

Գիտնականը եռանդուն մասնակցություն է ունեցել արդի գրական արևելահայերենի և արևմտահայերենի մոտ 240 հազար բառ և դարձվածային միավոր պարունակող «Արդի հայերենի բացատրական նոր բառարանի» (անտիպ) ստեղծմանը. ավելի քան 500 հեղինակային մամուլ կազմող այս նոր քառահատոր բառարանի քառորդ մասի հեղինակն ու գլխավոր խմբագրական եռյակի անդամ է նա:

Ս. Գալստյանը պրոֆ. Խ. Բաղիկյանի հետ հրատարակել է Հ. Աճառյանի «Լիակատար քերականություն հայոց լեզվի» աշխատության վերջին հատորը: Անվանի բառարանագիրը խմբագրել է 2015 թ. լույս տեսած «Պաշտպանական-անվտանգային տերմինների բացատրական հայերեն-ռուսերեն-անգլերեն, ռուսերեն-հայերեն, անգլերեն-հայերեն մեծ բառարանը» (հեղինակներ՝ Դ. Ս. Չիլինգարյան, Ե. Լ. Երզնկյան). 1200 էջ ծավալով այս բառարանը ներառում է շուրջ 14000 եզրույթ: Գիտնականի գրչին է պատկանում նաև «Ժամանակակից հայոց լեզվի գործնական աշխատանքների ձեռնարկը» (ինչյունաբանություն, բառագիտություն) բանասիրական և հումանիտար ֆակուլտետների համար (ԵՊՀ հրատ. 2003 թ., 2007թ., 2008 թ.):

Ս. Գալստյանը արտասահմանյան քաղաքացիների նախապատրաստական ֆակուլտետի օտարազգի և սփյուռքահայ ուսանողների համար գրել է դասագրքեր, ուսումնական ձեռնարկներ («Ընթերցարան», 1967թ., թ., հեղինակակիցներ՝ Ս. Արևշատյան, Գ. Գարեգինյան, «Հայոց լեզու», 1968թ., «Հայերենի գրուցարան», 1990 թ., հեղինակակից Գ. Գարեգինյան) և այլն:

Ս. Գալստյանը հաջողությամբ համատեղել է դասախոսական, վարչական ու գիտահետազոտական աշխատանքները. 1964-70 թթ. և 1980-81 թթ.՝ բանասիրական ֆակուլտետի դեկանի տեղակալ, 1972-79 թթ.՝ արտասահմանյան քաղաքացիների նախապատրաստական ֆակուլտետի դեկան, 1971-80 թթ.՝ նույն ֆակուլտետում իր հիմնադրած հայոց լեզվի ամբիոնի վարիչ: Տասնամյակներ շարունակ «Բանբեր Երևանի համալսարանի» (հայագիտություն) հանդեսի խմբագրական խորհրդի անդամ է: Ներկայումս «Հայկական բանակ» ամսագրի գիտախորհրդատվական խորհրդի անդամ է, «Նոր բառեր» մատենաշարի համահեղինակ:

ՀՀ Նախագահի 2014 թ. սեպտեմբերի 8-ի հրամանագրով «Գիտության և կրթության բնագավառների զարգացման գործում ներդրած ավանդի, երկարամյա արդյունավետ գիտամանկավարժական գործունեության համար» պրոֆ. Ս. Ա. Գալստյանը պարգևատրվել է Մովսես Խորենացու մեդալով:

Սիրելի հոբելյարին ցանկանք քաջառողջություն և նոր հրապարակումներ հայերենագիտության բնագավառում:

Բանասիր. գիտ. թեկնածու Հ. Բալոյան